

בהא דתנן המקדיש את השדו בשעה שאין היובל נוהג

המקדיש את שדהו בשעה שאין היובל נוהג וכו'. ותוס' נתקשה דאחר החורבן אין צריך לפדותו בשווי אלא בפרוטה, (ועיין תוס' יום טוב וחק נתן דכתבו דפרוטה לאו דוקא וצריך ד' זוז כדלקמן דף כ"ט) ותוס' תי' דמיירי בזמן שגלו ישראל. ומשמע דתוס' סברי דמן הסתם נוהג יובל בבית שני וכן סבר ר"ת הובא בתוס' מס' גיטין דף ל"ו. אבל הרמב"ם פרק א' הלכות שמיטה ויובל והראשונים שם בגיטין סברי דמיד שגלו בני גד ובני ראובן שוב לא נהוג יובל כל ימי בית שני.

והא דבעינן שאין היובל נוהג פי' רש"י דאל"ה אין צריך לשואלו בכמה תפדנה דדמיה קצוב. והתוס' כתבו דבזמן שאין יובל נוהג יש לו ריוח להבעל לפתוח ראשון משום החומש, ולכא' תמזה דגם בזמן שהיובל נוהג הבעלים נותנים חומש וכמבואר בקרא אם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו חמישיתו יוסף עליו, ועיין ספר הפלאה בערכין שנדחק בזה. והעולת שלמה תי' דאף אם יש ריוח למה צריך הבעלים לפתוח הא אף אם אחר פותח הבעלים יכול להציע יותר, ואם אין רצונו להציע יותר אז אף אם פתח ראשון השדה תלך לאותו שמציע יותר, וצריך לומר דאם הבעל פותח ראשון אז צריך לשלם חומש אל מה שהוא הציע, ולכן בזמן שהיובל נוהג אין נפק"מ מי מציע ראשון.

בהדין כופין את הבעלים לפתוח ראשון

מאי אומרין כופין וכו', והא דנקט אומרין כתב המעשה חושב דאין כופין בשוטי אלא במילי. וכתב הזבח תודה דמסתברא כן דהקרא כתיב אם לא יגאל ונמכר בערכיך וש"מ דאין אנו כופין בשוטי דאל"ה אין שייך שלא יגאל.

והנה הרמב"ם פסק דאין כופין אלא בזמן שאין היובל נוהג, אבל בזמן שהיובל נוהג אין כופין אלא אומרין, וכתב הטעם משום דהשדה יוצא לכהנים, והשיג הראב"ד כותב דאין חילוק, והא דנקט המשנה בזמן שהיובל נוהג הוא משום שאר הדינים. וכתב הכסף משנה אף דהמצוה בבעלים הוא אפי' בזמן שהיובל נוהג מ"מ דעת הרמב"ם דאין כופין אלא בזמן שאין היובל נוהג. והנה הא דכופין כאן כתב התוס' משום דאם לא כופין יבא לידי מכשול שיהנה מהשדה, ולפי תוס' לכא' אין חילוק כלל בין בזמן שהיובל נוהג לזמן שאין היובל נוהג, וכן כתב הזבח תודה. ורבנו גרשום פי' דכופין כדי שלא יבא הקדש לידי פסידא, וכתב הזבח תודה דגם לפירוש זו אין חילוק בין זמן שהיובל נוהג, אבל עיין רדב"ז ונראה מדבריו זהו גם דעת הרמב"ם דבשדה אחוזה לא יבא לידי הפסד דאם אין אדם גואלו הוא יוצא לכהנים והכהנים יפדה אותו, אבל בזמן שאין היובל נוהג אם לא נגאל אז לא יפדה אדם לעולם ויהא פסידא.

בענין הא דמחוייב כל מי שאמר לקנות מהקדש, ובדין מכירת עליות

אומר אחד הרי היא שלי בעשר וכו' עיין כל המשנה. והנה מהמשנה מבואר דכל שהציע לקנות מהקדש חייב לשם מה שהציע בתנאי שאין אחר שרוצה לקנות בזה השוויות, ואם יש א' אז הוא חייב לשלם מה שהצעתו הוא יותר ממה שא' רוצה לקנות. וצ"ב מהו המחייב אותו לשלם כפי מה שהציע.

והנה בקידושין דף כ"ח ע"ב איתא דאם א' משך בר' זוז והוזל ועמד על ק' חייב לשלם ר' משום לא יהיה כח הדיוט חמור מהקדש. ודייקו התוס' דמשמע דזהו משום דמשך, אבל מה שפסק בר' אין זה מחייב, והק' התוס' למה לא אמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, ותי' דאינו אומר זה בתורת נדבה להקדש אלא בתורת שוויות, והק' מהגמ' בבא בתרת דף קל"ג ע"ב דשם איתא דאם א' אמר שוויות שוב אינו יוכל לחזור בה, ותי' דשם מיירי שאין שומתו ידוע ואין כוונתו למחיר שוה אלא לוותר להקדש. והרמב"ן תי' שם דבאמת אינו נדר אלא שיש תקנת חז"ל שלא לחזור בו וחז"ל תקנו זה רק אם לא הוזל מהנכסים. נמצא דלתוס' כל שכוונתו הוא למחיר השוה אינו חייב לקיים דברו כלל, וכל שכוונתו לוותר הוא מחייב מדאורייתא, ולהרמב"ן בכל ענין אינו נדר אבל מדרבנן מחוייב לקיים דיבורו בכל ענין אלא אם כן נשתנה השער. והרמב"ם הלכות מכירה פרק ט' הלכה א' כתב המוכר להקדש ואמר במה שרוצה למכור החפץ אינו יכול לחזור דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, ובהלכה ב' כתב דמשיכה קונה לגבי הקדש אם הוא לטובת הקדש. והמגיד משנה כתב דדעת התוס' דבכל ענין מחוייב לקיים דברו והא דכתב משיכה הוא לחייבו מדאורייתא, אבל הכסף משנה ביאר הרמב"ם כתוס'.

והתוס' יום טוב כאן העיר דלהרמב"ן ניחא מתני' משום דלא נשתנה השער ולכן חייב מדרבנן לקיים הצעתו, אבל לתוס' צריך לומר דמיירי שכוונתו לוותר להקדש ודוחק. והרע"א הביא הפנים מאירות חלק ב' סי' כ"ה דכתב

דאין זה דוחק כל כך דמדקאמר המשנה י' ו' ו' ו' ו' ולמה כתב כל הני אלא ללמד שלא היה דעתם למחיר שוה דלא שייך שיתרחק השומא מזה לזה כל כך אלא כוונתם לוותר להקדש.

והפסוקים דנו לגבי מכירות עליות הנהוג, דהצמח צדק סי' ע"ב הביא שאלה בא' שאמר שרוצה לקנות בק' והא' אומר ק"נ והגבאים לא רצו שהשני יקנה דלא היה נאמן לשלם, ולכן אמרו ר' ואחריו הלך לבעל הק' למכור לו, והוא אומר שאינו רוצה וכבר בטל מה שהוא אמר כשהשני אמר בק"נ. והצמח צדק כתב דמבואר מסוגיין דאם חזר השני אז מחוייב הראשון למה שהוא אמר ופסק דכל דיני מכירת עליות וחזרתן הוא כמו הדין של פדיון השדה המבואר בסוגיין, וכתב דאף דהגבאים נוהגים דהאחרון חייב בכל וכל השאר פטורים לגמרי מ"מ אין זה ההלכה. והמ"א הביא דבריו בסוף סי' קנ"ד וכתב דאין המנהג כן. והאחרונים יישבו מהנגיני הפנים מאירות ח"ב שאלה כ"ה כתב דאין חיוב למי שלא זכה, משום דלתוס' כל שמכין למחיר שוה אינו מחוייב, וכאן מיקרי מחיר שווה דרוצה העליה או לכבד אחר, ולהרמב"ן דהוי חיוב דרבנן החכמים לא תקנו אלא בהקדש וא"א לדמות זה לשאר צדקות, והאחרון מחוייב כיון דהמהנג כן. והמעשה חושב כאן כתב דהאחרון מחוייב מעיקר הדין משום נדר דכיון דאינו קונה מידי א"כ הוי נדר ממש, וכיון שהוא מחוייב בכל כל השאר פטורים.

ביסוד החיוב של מי שאמר חמישים

אמר רב חסדא לא שנו אלא שכן ארבעים עומד במקומו אבל אין בן ארבעים עומד במקומו משלשים ביניהם וכו' כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה. והעיר המעשה חושב דבבבא קמא דף י' נחלקו רש"י ותוס' אם יש ה' שומרים וא' סילק שמירתו והיה נשמר בד' ואח"כ שומר אחר נסתלק רק השומר השני חייב, אבל תוס' סבר דכיון דלבסוף נסתלקו שניהם א"כ שניהם חייבים בשוה, והגמ' כאן משמע כרש"י דאין חייב הנ' בסילוקו אם בשעת סילוקו היה בן המ' קיים. והמעשה חושב חקר אם בן מ' הוא עני האם חייב בן הנ' בכל, והביא מהם של שלמה דבה' שומרים אם א' מהם עני העשיר חייב בכל, [אבל המשנה לא משמע כזה]. והמעשה חושב הק' דאם יש ב' ערבים המלוה יכול לגבות כל החוב מכל א' מהם וא"כ גם כאן למה לא יוכל גבאי ההקדש לגבות כל הנ' מבעל הנ'. ותי' דלפי הרמב"ן המשנה הזו היא רק חיוב דרבנן ולכן לא החמירו כל כך בחיובו, אבל לפי תוס' דהוי מעיקר הדין הניח בקושיא, ועיין אור שמח הלכות ערכין בזה.

משלשים ביניהם

משלשים ביניהם. ופי' רש"י דעל הי' שבין הנ' להמ' הכל חייב בעל הנ' ועל הי' שבין המ' להנ' מחלקים בזה בעל הנ' ובעל המ' נמצא דבעל הנ' חייב ט"ו ובעל המ' ה', וכן בהי' שבין ל' לכל מחלקים לג' חלקים. והרמב"ם סובר דמחלק הכל בשוה עיין שם בכסף משנה ובלחם משנה מה שטרח ליישב דבריו עם סוגיית הגמ'. והאור שמח רצה לתלות זה במחלוקת הגמ' בפרק מי שהיה נשוי אם יש ג' נשים א' שכתובתה ג' מאות וא' שכתובתה ב' מאות וא' מאה דהמשנה סבר דמחלקים דבמנה הראשון מחלקים לג' מנה הב' לשנים ומנה הג' לשלשה, אבל הגמ' הביא תנא דמחלקים בשוה וכן פסק הרמב"ם, וזה מה שפסק הרמב"ם כאן.